

СУЧАСНА СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті розглянуто основні напрямки сучасної стратегії інноваційного розвитку Європейського Союзу. Підкреслюється, що стимулювання інновацій спрямоване на підвищення ефективності створеного в ЄС єдиного науково-дослідного простору і забезпечення гідної участі ЄС у глобальній конкуренції.

В работе рассмотрены основные направления современной стратегии инновационного развития Европейского Союза. Подчеркивается, что стимулирование инноваций нацелено на повышение эффективности созданного в ЕС единого научно-исследовательского пространства и обеспечение достойного участия ЕС в глобальной конкуренции.

The article is devoted to the modern strategy of EU innovational policy. It's underlined, that aim of innovational policy is increasing the effectiveness of integrated scientific and innovational area and providing well-deserved level in the global competition.

інновації, економіка знань, інформаційне суспільство, Європейський Союз

Європейський парламент 2009 р. оголосив роком творчості та інновацій. У рамках його проведення відбулись важливі події організаційного характеру і були підбиті перші підсумки курсу на інноваційний розвиток ЄС, проголошений Лісабонською програмою.

Прийнята в березні 2000 р. на Лісабонському саміті ЄС програма соціально-економічного розвитку ставила за мету зробити економіку ЄС найбільш конкурентоспроможною, динамічною і наукомісткою до 2010 р. [1]. Це має бути досягнуто за допомогою гнучкого ринку праці, збільшення інвестицій в наукові дослідження і освіту. Була проголошена орієнтація економічної політики ЄС на розвиток знань, інвестування в інновації й оптимізацію людського капіталу. Таким чином, пріоритетними напрямками діяльності Євросоюзу визнавалися три галузі – науково-технічна, інноваційна й освітня. У Заяві лідерів держав-учасників ЄС наголошувалося: «Керуючись Угодою про створення Європейського Економічного Співтовариства і, особливо Статтею 165 цієї Угоди, Комісія визнала необхідним у січні 2000 р. створити Європейський Науковий простір (ЄНП) як фундамент майбутніх дій Співтовариства в цілях об'єднання і структуризації європейської наукової політики» [2].

Основними завданнями Лісабонської стратегії були визначені:

- 1) підвищення конкурентоспроможності (шляхом інвестицій в наукові дослідження і зміцнення єдиного ринку);
- 2) зайнятість (акцент на створенні робочих місць, поліпшенні пропозиції на ринку праці, інвестиціях в людські ресурси);
- 3) удосконалення соціального захисту, пенсійної системи й охорони здоров'я;
- 4) забезпечення вищого і більш стійкого економічного зростання (через стимулювання інвестицій в нові технології і розвиток інноваційного бізнесу) [3].

Наріжним каменем у реалізації Лісабонської стратегії визначалася необхідність розбудувати економіку знань через дослідження, технологічний розвиток та інновації, або так звана політика RTDI (Research, Technological Development and Innovation). Для цього передбачалося перенести акцент з розвитку національних НДДКР на формування за участю приватного сектора пан'європейської системи наукових досліджень і розробок або єдиного Європейського дослідного простору (The European Research Area).

Нові стратегічні завдання у сфері інноваційної і науково-технічної політики були поставлені на засіданні Європейської Ради 13–14 березня 2008 р., яке було присвячене запуску *нового циклу* Лісабонської стратегії на 2008–2010 рр. [4]. На саміті підтверджено ключове завдання Лісабонської стратегії – довести державні й приватні інвестиції в дослідження, розробки, інновації і вищу освіту до 3% ВВП. Для цього передбачено:

- включення відповідних заходів до Національних програм реформ з урахуванням їх внеску в поліпшення управління Європейським дослідним простором;

- істотне розширення наукової електронної інфраструктури й високошвидкісного Інтернету (включаючи охоплення ним до 2010 р. всіх шкіл і значної частини домашніх господарств);

- підтримка ринку венчурного капіталу в рамках ЄС при ключовій ролі Європейського інвестиційного фонду у фінансуванні інноваційного середнього і малого бізнесу;

- поліпшення умов для інновацій шляхом посилення зв'язку науки і промисловості, створення інноваційних кластерів світового рівня і розвитку регіональних кластерів;

- розвиток партнерства університетів з бізнесом для їх додаткового фінансування.

Заплановано зняти національні й наднаціональні бар'єри для вільного переміщення знань і полегшення транскордонної мобільності вчених, університетських викладачів, студентів, для створення більш відкритого і конкурентного ринку дослідної праці в ЄС.

Акцент переноситься на здійснення заходів Лісабонської стратегії в узгоджених у 2006 р. пріоритетних сферах (побудова інформаційного суспільства, біотехнологія і геноміка, нанотехнології і нові матеріали, аерокосмос, безпека) при забезпеченні синергетичного ефекту їх реалізації. Раді, Єврокомісії і Національним координаторам Лісабонської стратегії запропоновано почати розробку нових напрямків цієї стратегії після 2010 р.

Специфічні умови проведення інноваційної політики в рамках Європейського Союзу, який налічує 27 держав-членів, роблять особливо актуальною проблему координації комунітарної (тобто на рівні ЄС) і національних політик країн-учасниць. З цією метою за ініціативою Генерального директорату з підприємництва і промисловості (Directorate General Enterprise and Industry) був впроваджений проект *PRO INNO Europe* – створення центру, який має проводити постійний аналіз інноваційної політики на всіх рівнях, порівнювати ефективність інноваційної діяльності (benchmarking), координувати відповідні національні й регіональні програми, давати прогнози й рекомендації для більш ефективного виконання спільних дій. Таку ж координуючу й інформаційну роль виконує електронна «Мережа інноваційних регіонів в Європі» (*The Network of Innovating Regions in Europe – IRE*), яка створює основу для розвитку системи «Регіональних інноваційних стратегій», сприяє обміну досвідом щодо регіональної підтримки інновацій і розробки методології формування регіональних інноваційних програм. Перенесення інноваційної політики на регіональний рівень – характерна риса сучасної стратегії ЄС. Необхідність більш швидкого впровадження нових технологій, процеси глобалізації, а також обмеженість

державних бюджетів мали результатом підвищення ролі регіонів. Регіональна влада все ширше налагоджує прямі контакти із зацікавленими партнерами за кордоном і на субрегіональному рівні. При цьому завданням наднаціональної політики ЄС є подолання диспропорцій технологічного регіонального розвитку, яка загострилася після приєднання до ЄС держав Східної Європи.

Серед заходів з координації національних інноваційних політик і розповсюдження інформації про стан інноваційного процесу в ЄС, які діють в режимі on-line, можна відзначити *The Trend Chart on Innovation in Europe* (розповсюджує приклади успішної інноваційної політики), *Innovation Scoreboard* (інноваційний таблоїд з даними про стан науки, техніки, інноваційного середовища і діяльності компаній), *Innobarometer* (висвітлення конкретних аспектів інноваційної політики і ставлення приватних фірм до нововведень), *Community Innovation Survey (CIS)* (огляд загального стану інноваційного процесу), *Supporting innovative start-ups (PAXIS)* (підтримка і реклама нових проєктів). Особлива роль належить електронній службі інформації ЄС з НДДКР та інновацій *CORDIS National R&D and Innovation Information Service* з новим чатом *CORDIS Regional Gateway*.

Координуючу роль у проведенні інноваційної політики Євросоюзу відіграли Рамкові програми наукових досліджень. З 2007 р. Європейський Союз реалізує *Сьому рамкову програму наукових досліджень, технологічного розвитку і демонстраційної діяльності*, розраховану до 2013 р. Становлячи ключовий компонент оновленої Лісабонської стратегії, програма (7-РП) стала одним з основних інструментів функціонування Європейського дослідного простору. Невід'ємною частиною програми є міжнародне науково-технічне співробітництво, що дає можливість ВНЗ, науковим організаціям, промисловим підприємствам, вченим і викладачам різних країн брати активну участь в наукових проєктах спільно з країнами ЄС. На відміну від Шостої рамкової програми, яка була орієнтована на створення і структурування єдиного інноваційного простору, в 7-РП головна увага приділяється стратегічним тематичним напрямкам з урахуванням інтересів приватного бізнесу.

Розширення участі малих і середніх підприємств (МСП) у *Сьомій рамковій програмі* є пріоритетним завданням для ЄС. Зазначимо, що в ЄС малим і середнім визнається бізнес з кількістю зайнятих до 250 чоловік і обігом капіталу до 50 млн євро. Таким критеріям відповідає 23 млн, або 99% підприємств в ЄС, на яких за останні роки було створено 80% нових робочих місць [5]. Для таких підприємств забезпечуються найбільш сприятливі умови, в тому числі заохочення до інноваційної діяльності. Інноваційні проєкти покликані не тільки вносити поліпшення в діяльність МСП, але і сприяти розширенню участі МСП і дослідників з нових країн-членів ЄС в 7-РП. Після розширення ЄС був запущений проєкт InnoSME, спрямований на розвиток інноваційних компаній 12 країн, що приєдналися до ЄС з 2004 р., і на їх ширшу участь в 7-РП. У подальшому основні зусилля будуть спрямовані на створення і підтримку регіональних мереж організацій, що займаються питаннями МСП, таких як асоціації бізнесу і торговельні палати, органи місцевого самоврядування і навчальні заклади. Також в рамках проєкту буде створена база даних про МСП у сфері інформаційно-комунікаційних технологій для виявлення потенційних кандидатів для участі в науково-дослідних програмах [6].

На початку 2008 р. депутати Європарламенту абсолютною більшістю проголосували за програму EUROSTARS, яка орієнтована на підтримку малих і середніх компаній, зайнятих у сфері НДДКР. До фонду EUROSTARS з бюджету Сьомої рамкової програми ЄС планується направити 100 млн євро. Європейська Комісія передбачає, що від 133 до 400 млн євро надасть приватний сектор, а країни-члени додадуть ще 300 млн євро.

---

15 липня 2008 р. Єврокомісія оприлюднила документ «На шляху до спільних програм в дослідній діяльності» [7], який орієнтує європейську спільноту на поєднання зусиль для проведення досліджень на наднаціональному рівні. На сьогодні 85% фінансування дослідної діяльності проводиться у рамках національних дослідних програм, що робить дослідний процес доволі фрагментарним і не дозволяє акумулювати ресурси для реалізації великих амбітних програм. Країнам ЄС пропонується брати більш активну участь у спільних дослідних проєктах, розподіляючи між собою обов'язки і напрямки досліджень за визначеними пріоритетами. Також ЄК запропонувала розробку правової бази, яка допоможе створенню дослідної інфраструктури (суперкомп'ютерів, лабораторій і обсерваторій, геномних та інших баз даних) і сприятиме налагодженню партнерських відносин між різними країнами ЄС. Серйозну увагу ЄК планує приділити і міжнародній співпраці у сфері науки і технологій. 24 вересня 2008 р. був оприлюднений документ, в якому пропонується урядам країн, які не входять до ЄС, розробити спільну стратегію міжнародного наукового співробітництва [8]. При цьому ЄС планує вирішити такі проблеми: зміцнення міжнародного виміру європейського наукового простору; поліпшення рамкових умов міжнародного співробітництва в галузі науки і технологій; просування європейських технологій в світі.

Особлива увага в Сьомій рамковій програмі приділена розвитку нанотехнологій як найбільш перспективному напрямку технологічного прогресу. 8 лютого 2008 р. Європейська комісія рекомендувала державам-членам прийняти *Кодекс поведінки*, який буде регулювати дослідження у сфері нанотехнологій, а 22 лютого 2008 р. Єврокомісія запустила дві великі науково-дослідні програми: «Artemis» і «Eniac», які спрямовані на розвиток інформаційних і нанотехнологій із запланованими на сім років бюджетами в 2,5 і 3 млрд євро.

18 лютого 2008 р. було прийнято рішення про створення *Європейського інституту інновацій і технологій*. Фінансувати його, за пропозицією Європейської Комісії, буде Європейський Союз, який виділить 308,7 млн євро. *Інститут* стане з'єднувальною ланкою між кращими дослідними і інноваційними співтовариствами в рамках ЄС [9]. Планується, що Інституту буде надана повна політична незалежність. Він буде функціонувати як співтовариство освітніх установ, дослідних інститутів та підприємців. Це допоможе створенню партнерських союзів бізнесу і науки під назвою «Співтовариство знань та інновацій» і сприятиме залученню академічних університетів до таких союзів. Університети ЄС при цьому будуть здійснювати перехід від класичної схеми «освіта + наука» до схеми «освіта + наука + інноваційний бізнес». Присутність Інституту у підприємницькому середовищі, на думку Голови ЄК Ж.-М. Баррозу, буде стимулювати фінансування європейськими компаніями досліджень.

Ще одним структурним елементом з управління організацією наукових досліджень є *Європейська консультативна рада з досліджень*. Її склад в кількості 22 членів Європейська комісія затвердила 11 квітня 2008 р. До Ради увійшли представники наукового співтовариства, університетів і промисловості. Їх основне завдання – надання незалежної консультативної допомоги Комісії в питаннях європейської політики у сфері наукових досліджень.

На саміті ЄС 13–14 березня 2008 р., було поставлено питання про реалізацію стратегії «швидкого прогресу» («swift progress»). Ця стратегія орієнтована, в першу чергу, на заохочення великих дослідних проєктів, таких як «Спільні технологічні ініціативи» і «Галілео», розширення і поліпшення співробітництва між промисловими підприємствами і науковими установами. Рада закликала докладати зусилля для зміцнення науково-промислових зв'язків і сприяти формуванню інноваційних кластерів світового рівня, а також регіональних кластерів і мереж [10]. Велике значення для налагодження стійких і довготривалих зв'язків науки і виробництва має прийнятий ЄК 17.10.2008 р. документ «На

шляху до кластерів світового класу в Європейському Союзі: втілюючи комплексну інноваційну стратегію» («Towards world-class clusters in the European Union: Implementing the broad-based innovation strategy»). У ньому сформульовані засади політики ЄС щодо кластерів і накреслені конкретні завдання в цьому напрямку. У спеціальному Додатку (Staff Working Document) показано значення кластерів для сучасної економіки ЄС і міститься огляд комунітарних ініціатив на підтримку кластерів. Враховуючи важливість проблеми, ЄК 22.10.2008 р. прийняла Рішення про створення Європейської групи високого рівня для проведення кластерної політики (high-level «European Cluster Policy Group») у складі 20 членів, метою якої є моніторинг і допомога державам-членам у створенні нових кластерів.

У доповіді Комісії «До збільшеного внеску від стандартизації до інновацій у Європі» (Towards an increased contribution from standardisation to innovation in Europe), опублікованій 11 березня 2008 р., підкреслюється, що стандартизація може зробити важливий внесок у розвиток стійкої промислової політики, розблокувати потенціал інноваційного ринку, укріпити позиції європейської економіки за рахунок ефективнішого використання наукової бази. Комісія виділила ключові елементи в політиці у сфері стандартизації інновацій. Це добровільне застосування стандартів, включення в них нових знань, доступ до стандартизації всіх зацікавлених сторін, зокрема малого і середнього бізнесу, дослідників і споживачів. Основні дії Єврокомісії спрямовані на підвищення впливу Європи в глобальній стандартизації, в більш швидке впровадження стандартів, реформування інфраструктури і процедур європейської стандартизації з тим, щоб зробити її сприятливішою для інноваційної діяльності [11].

Відповідно до доповіді, опублікованої Єврокомісією на початку квітня 2008 р., відбувається подальше зміцнення європейського науково-дослідного простору за рахунок нових і масштабніших заходів на всіх рівнях в ЄС – регіональних, національних і транснаціональних [12]. Доповідь ґрунтується на результатах публічних консультацій і свідчить, що основними проблемами для європейських дослідників є мобільність, міжнародна співпраця й інфраструктура. Більше 70% респондентів закликають до створення більш відкритого і спрощеного доступу до наукових даних, 84% закликають до спрощення доступу і ширшого розповсюдження наукових публікацій. Більше 80% підтримують ідею співробітництва Європейської Комісії і держав-членів з метою вироблення загальних пріоритетів у сфері наукових досліджень, для забезпечення скоординованого, ефективного і послідовного використання правових і фінансових інструментів і ресурсів.

Враховуючи суспільні настрої, ЄК 20 серпня 2008 р. запустила пілотний проект безкоштовного доступу до наукових статей, які публікуються учасниками проектів, що фінансує Євросоюз. Проект буде фінансуватися за рахунок бюджету 7-РП, його метою є розповсюдження результатів досліджень для максимального використання науковцями.

Належні людські ресурси і можливості для їх переміщення по Європі мають життєво важливе значення для успішного проведення досліджень і впровадження інновацій. Європейський Союз імпортує практично всі види сировинних матеріалів, потрібних для розвитку промисловості. Його єдиним ресурсом є кваліфікована робоча сила, добре підготовлений науковий і технічний персонал. Європейський Союз чітко заявив про свою мету – створити єдиний відкритий і конкурентоспроможний європейський ринок праці для дослідників. Для її досягнення Європейська Комісія визначила головні вектори діяльності, спрямовані на створення сприятливішого ринку праці для дослідників. Ще в 2003 р. для забезпечення більшого ступеня прозорості ринку праці в ЄС Європейська Комісія відкрила портал з трудової міграції європейських дослідників, який був єдиним джерелом інформації для дослідників, які прагнуть продовжувати свою кар'єру і особистий розвиток за допомогою міграції в інші країни. 3

початком дії 7-РП на виконання рекомендацій Зеленої книги «Європейський дослідний простір: нові перспективи» у 2008 р. портали Європейської дослідної мобільності (European Researcher's Mobility Portal), ERA-MORE і ERA-LINK були замінені єдиним Вебпорталом EURAXESS, який надаватиме всю необхідну інформацію щодо умов праці, можливості навчання і працевлаштування європейських дослідників. Портал має можливість виходу на аналогічні партнерські портали (the national Jobs portal) у 35 країнах Європи, а також США і Китаю (з червня 2008 р.) [13].

У процесі реалізації Шостої рамкової програми Комісія накопичила досвід підтримки європейських дослідників за допомогою діяльності в рамках програми «Марі Кюрі». З початком 7-РП програма «Марі Кюрі» була реорганізована в нову спеціалізовану програму «Люди» ('People' Specific Programme), яка, використовуючи попередній досвід, спрямована на розвиток людських ресурсів в дослідницьких роботах. Бюджет програми «Люди» на 2007–2013 рр. заплановано на рівні 4,5 млрд євро, а її заходи охоплюють п'ять напрямків, серед яких підготовка молодих дослідників і сприяння їх кар'єрному зростанню в державному і приватному секторах, навчання і кар'єрний розвиток протягом життя, стимулювання обміну кадрами між академічним і промисловим середовищем, забезпечення їх співробітництва в тривалих спільних проєктах академічної науки і виробництва, залучення талановитих вчених з-за меж Європи, реінтеграція європейських дослідників, які здобули досвід за кордоном, посилення співпраці з закордонними дослідниками [14].

27 травня 2008 р. Європейська Комісія представила документ, присвячений завданням сприяння кар'єрному зростанню і підвищенню мобільності вчених в рамках Європейського партнерства дослідників (Communication «Better careers and more mobility: a European Partnership for Researchers») [15]. Документом передбачається, що в результаті співробітництва до 2010 р. буде досягнутий відчутний прогрес в питаннях: забезпечення вчених соціальними гарантіями і додатковими пенсіями; вдосконалення договірних відносин і сприяння кар'єрному зростанню; організації систематичного відкритого набору в дослідні інститути. Скоординовані дії Комісії і держав-членів, а також активізація співробітництва в рамках окремих ініціатив, наприклад, таких як Європейська хартія дослідників [16] і Кодекс поведінки при прийомі на роботу дослідників [17], дозволять створити по-справжньому єдиний європейський ринок праці для вчених.

Проведений аналіз сучасної інноваційної політики ЄС дозволяє зробити такі висновки.

Господарський комплекс ЄС має перетворитися в найбільш передову економіку в світі, засновану на знаннях і новітніх технологіях. Саме під ці завдання вибудовується науково-технічна й інноваційна політика ЄС. Наведені у цій статті факти свідчать, що сучасна стратегія стимулювання інновацій орієнтована на підвищення ефективності створеного в ЄС єдиного наукового й інноваційного простору, розширення вертикальної і горизонтальної координації інноваційної політики, посилення її регіонального рівня. Другим елементом цієї стратегії є перерозподіл фінансових потоків з метою створення дослідної інфраструктури, розвитку людського капіталу й лібералізації ринку праці для запобігання відтоку кадрів, заохочення європейських і зарубіжних дослідників. Третій елемент, пов'язаний зі стимулюванням комерціалізації результатів досліджень і технологічних розробок, розширенням ринкового попиту на інновації, посиленням зв'язку академічної науки і виробництва. При цьому в інноваційній економіці ЄС все більше значення поряд з технологічними нововведеннями отримують організаційні й маркетингові інновації. В інноваційний процес все активніше залучається малий та середній бізнес, але одночасно зростає питома вага масштабних дослідних проєктів наднаціонального рівня.

Сучасна інноваційна діяльність в ЄС проходить в умовах глобальної світової економічної кризи. Фахівці вважають, що це все ж таки криза економіки XXI ст., вихід з якої можливий на рівні більш ефективного впровадження інновацій, а не просто за рахунок позбавлення від неефективних економічних структур, як це було в минулому [18].

Усвідомленням цього стало призначення вперше в історії ЄС у складі Єврокомісії, який почав працювати з 1 лютого 2010 р., посади єврокомісара з питань досліджень, інновацій і науки.

Нові масштабні завдання окреслені в доповіді Єврокомісії від 2 вересня 2009 р. «Переглядаючи інноваційну політику Спільноти у світі, що змінюється» (Reviewing Community innovation policy in a changing world) [19]. Зокрема ставиться питання про радикальне поліпшення перспективного планування і реконструкції інфраструктури досліджень. Планується розробка спеціальної програми наукових досліджень стосовно нагальних суспільних проблем сучасної Європи: кліматичні зміни, пошук альтернативних джерел енергії, охорона здоров'я для вікових груп населення, політика безпеки. Сприяння мобільності дослідників, розширення європейської системи патентування, координація дослідних програм і модернізація бюрократичної системи фондів мають привести до нової якості європейської інноваційної політики. Тільки таким чином можлива участь ЄС у глобальній конкуренції і досягнення амбітних цілей Лісабонської програми.

Список використаної літератури

1. Lisbon Strategy for Growth and Jobs: // <http://lisbon.cor.europa.eu/>
2. COM(2000) 6 final of 18.1.2000. JO C 282, p. 1–2.
3. <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11325.htm>
4. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/99410.pdf
5. http://ec.europa.eu/enterprise/sme/index_en.htm
6. http://cordis.europa.eu/fetch?CALLER=FP7_NEWS&ACTION=D&DOC=26&CAT=NEWS&QUERY=0119282651d2:34b0:3a6874a0&RCN=29111
7. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions «Towards Joint Programming in Research: Working together to tackle common challenges more effectively» // http://209.85.129.132/search?q=cache:2Iptliabp1kJ:ec.europa.eu/research/press/2008/pdf/com_2008_468_en.pdf+communication+toward+the+common+programms+of+research&hl=ru&ct=clnk&cd=1&gl=ru
8. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament «A Strategic European Framework for International Science and Technology Cooperation» // http://ec.europa.eu/research/press/2008/pdf/com_2008_588_en.pdf.
9. http://ec.europa.eu/information_society/newsroom/cf/itemdetail.cfm?item_id=396
10. http://ec.europa.eu/enterprise/standards_policy/standardization_innovation/doc/com_2008_133_en.pdf
11. http://cordis.europa.eu/fetch?CALLER=EN_NEWS_FP7&ACTION=D&DOC=4&CAT=NEWS&QUERY=1207143460900&RCN=29243
12. http://cordis.europa.eu/fetch?CALLER=EN_NEWS&ACTION=D&SESSION=&RCN=29484
13. EURAXESS-Researchers in Motion//: <http://ec.europa.eu/euraxess>
14. The ‘People’ Specific Programm//http://cordis.europa.eu/fp7/people/home_en.html
15. <http://www.eubusiness.com/Rd/partnership-researchers/>
16. Європейська Хартія дослідників (The European Charter for Researchers) – ряд загальних принципів і вимог, що визначають роль, обов'язки і права дослід-

ників, працедавців і/або субсидуючих організацій. Мета Хартії – гарантувати, щоб відносини між дослідниками і працедавцями і субсидуючими організаціями сприяли успішній роботі з виробництва, передачі, розподілу і розповсюдженню знань і технологічних розробок, а також і розвитку кар'єри дослідників // Official Journal C 364, 18.12.2000. P. 0001-0022

17. Кодекс поведінки при прийомі на роботу містить ряд загальних принципів і вимог, яким повинні слідувати працедавці і/або ті, що субсидують організації, призначаючи або приймаючи на роботу дослідників. // http://cordis.europa.eu/fetch?CALLER=EN_NEWS&ACTION=D&DOC=8&CAT=NEWS&QUERY=011e13b2f778:cf34:6b0d6304&RCN=29289

18. Див. матеріали російсько-європейської конференції «Інноваційна політика для забезпечення економічного зростання: цілі і інструменти». (12–13 листопада 2008 р.) // <http://www.hse.ru/news/recent/4541979.html>

19. COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS «Reviewing Community innovation policy in a changing world» // [http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/com\(2009\)442final_en.pdf](http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/com(2009)442final_en.pdf)

Надійшло до редакції 2.02.2010.